

Ujedinjene nacije

A/HRC/21/29

Generalna skupština

Distribucija: Opšta
2. jul 2012.
Original: engleski

Savet za ljudska prava

Dvadesetprva sednica

Tačke dnevnog reda 2 i 3

**Godišnji izveštaj Visokog komesara Ujedinjenih nacija
za ljudska prava i izveštaji Kancelarije Visokog komesara
i Generalnog sekretara**

**Promocija i zaštita svih ljudskih prava, građanskih,
političkih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava,
uključujući i pravo na razvoj**

Pitanje smrtne kazne

Izveštaj Generalnog sekretara

Sažetak

Ovaj izveštaj sadrži podatke koji se uglavnom odnose na period od jula 2011. do juna 2012. godine. Iako se međunarodna zajednica kao celina kreće prema ukidanju smrtne kazne u zakonu ili u praksi, neke države članice nastavile su da primenjuju smrtnu kaznu u periodu obuhvaćenom izveštajem. U nekim slučajevima nisu u potpunosti poštovani međunarodni standardi koji jemče zaštitu prava lica suočenih sa smrtnom kaznom. U tom pogledu, izveštaj skreće pažnju na jedan broj pojava, uključujući: postojeće teškoće da se dođe do pouzdanih podataka o pogubljenjima; dalju primenu smrtne kazne na način kojim se krše međunarodni standardi koji jemče zaštitu prava lica suočenih sa smrtnom kaznom, a naročito primenu smrtne kazne za krivična dela koja se ne mogu smatrati „najtežim krivičnim delima“, kao što su krivična dela u vezi s drogom i njeno izricanje deci koja nisu napunila 18 godina u vreme izvršenja krivičnog dela ili pripadnicima ranjivih grupa, a naročito pojedincima koji pripadaju rasnim, verskim, nacionalnim, etničkim i seksualnim manjinama. Skreće se pažnja na najavljeni izveštaj Generalnog sekretara Generalnoj skupštini o moratorijumu na primenu smrtne kazne, koji će, između ostalog, staviti naglasak na nacionalne i međunarodne napore u pravcu univerzalnog ukidanja smrtne kazne.

Sadržaj

	Paragrafi	Strane
I. Uvod	1–2	3
II. Promene u zakonu i praksi	3–20	3
A. Zemlje koje su ukinule smrtnu kaznu za sva krivična dela	4–5	3
B. Zemlje koje su suzile obim smrtne kazne ili ograničavaju njenu primenu	6–9	3
C. Zemlje koje su ratifikovale ili se obavezale da će ratifikovati međunarodne i regionalne instrumente koji predviđaju ukidanje smrtne kazne	10–13	4
D. Zemlje koje su uvele moratorijum na pogubljenja	14–16	5
E. Zemlje koje su ponovo uvele smrtnu kaznu, proširile njenu primenu ili ponovo počele da vrše pogubljenja.....	17–20	5
III. Izvršenje smrtne kazne	21–22	6
IV. Primena garancija za zaštitu prava lica suočenih sa smrtnom kaznom	23–56	7
A. Ograničavanje primene smrtne kazne na „najteža krivična dela“....	24–30	7
B. Jemstva za pravično suđenje	31–36	9
C. Dostupnost konzularne pomoći za strane državljane	37–41	11
D. Pomilovanje ili zamena kazne	42–44	12
E. Načini pogubljenja	45–46	12
V. Primena smrtne kazne prema deci, licima s mentalnim ili intelektualnim nedostacima i drugim ranjivim grupama	47–59	13
A. Deca	47–53	13
B. Lica s mentalnim ili intelektualnim nedostacima	54–55	14
C. Diskriminacija pri izricanju smrtne kazne	56–59	15
VI. Zaključci i preporuke	60–63	16

I. Uvod

1. U svojoj odluci 18/117, usvojenoj 28. septembra 2011, Savet za ljudska prava tražio je da Generalni sekretar nastavi da, uz konsultovanje sa vladama, specijalizovanim agencijama i međudržavnim i nevladinim organizacijama, nastavi da podnosi Savetu za ljudska prava godišnje dodatke uz petogodišnje izveštaj o smrtnoj kazni i implementaciji garancija za zaštitu prava lica suočenih sa smrtnom kaznom, poklanjajući pri tome naročitu pažnju primeni smrtne kazne prema licima mlađim od 18 godina u vreme izvršenja krivičnog dela, trudnim ženama i licima s mentalnim ili intelektualnim nedostacima.
2. Ovaj izveštaj se podnosi radi ažuriranja prethodnih izveštaja o pitanju smrtne kazne, uključujući najnoviji petogodišnji izveštaj Generalnog sekretara (E/2010/10 i Corr.1 i 2) i prethodne izveštaje podnete Savetu (A/HRC/4/78, A/HRC/8/11, A/HRC/as/45, A/HRC/15/19 i A/HRC/18/20). Treba obratiti pažnju i nasledeći izveštaj Generalnog sekretara Skupštini o moratorijumu na primenu smrtne kazne, koji će prikazati nacionalne i međunarodne napore u pravcu univerzalnog ukidanja smrtne kazne. Ovaj izveštaj je pripremljen na osnovu informacija primljenih od država i iz drugih raspoloživih izvora, uključujući agencije Ujedinjenih nacija, međunarodna i regionalna tela i nevladine organizacije.

II. Promene u zakonu i praksi

3. Promene u zakonu obuhvataju novo zakonodavstvo kojim se smrtna kazna ukida ili ponovo uvodi, kao i ratifikacije međunarodnih i regionalnih ugovora koji predviđaju ukidanje smrtne kazne. Promene u praksi uglavnom obuhvataju nezakonske mere koje odražavaju nov pristup primeni smrtne kazne.

A. Zemlje koje su ukinule smrtnu kaznu za sva krivična dela

4. Otprilike 150 od 193 države članice Ujedinjenih nacija ukinule su smrtnu kaznu ili su uvele moratorijum, bilo zakonom bilo u praksi. Prema postojećim izveštajima, u 175 od 193 države članice Ujedinjenih nacija nije bilo pogubljenja u 2011. godini.¹
5. Decembra 2011. godine, Parlament Latvije je usvojio izmene nekoliko zakona da bi ukinuo smrtnu kaznu pod svim okolnostima. Marta 2012. godine, u Sjedinjenim Američkim Državama država Konektik je usvojila zakon o ukidanju smrtne kazne i tako postala sedamnaesta američka država koja je to učinila. Kalifornija će 6. novembra 2012. održati referendum o pitanju da li smrtnu kaznu treba zameniti doživotnim zatvorom.

---

¹ Amnesty International, *Death Sentences and Executions in 2011* (London, 2012), str. 5.

B. Zemlje koje su suzile obim smrtne kazne ili ograničavaju njenu primenu

6. Čak i u onim zemljama koje zadržavaju smrtnu kaznu, u periodu pokrivenom ovim izveštajem bilo je primetnih koraka u pravcu ograničavanja njene primene. Konkretno, u nekim zemljama su preduzete sudske, zakonodavne i administrativne mere u pogledu mandatornog izricanje smrtne kazne i proceduralnih aspekata njene primene.
7. U pojedinim državama, ustavne debate i reformski procesi su za predmet imali pitanje smrtne kazne. Republika Srpska je podnela amandman za brisanje odredbe o smrtnoj kazni iz svog Ustava.² Prelazni ustav Južnog Sudana, koji je stupio na snagu 9. jula 2011, proklamuje urođeno pravo na život, dostojanstvo i integritet svakog lica, koje se štiti zakonom. Pored toga, član 21 Prelaznog ustava ograničava smrtnu kaznu tako što propisuje da se „smrtna kazna može izreći samo za najteža krivična dela, u skladu sa zakonom“. Ova odredba takođe zabranjuje izricanje smrtne kazne licima mlađim od 18 i starijim od 70 godina. Ona dalje propisuje da se „smrtna kazna ne može izvršiti nad trudnom ženom ili ženom koja doji, osim po isteku dve godine od prestanka dojenja“.³
8. Januara 2012. godine, parlament Islamske republike Iran (Medžlis) je usvojio novi Islamski krivični zakonik. Prema članu 90 novog Islamskog krivičnog zakonika, maloletnicima mlađim od 18 godina koji izvrše krivično delo iz kategorija *Houdoud* i *Qizas* (istovrsna odmazda) ne može se izreći smrtna kazna ukoliko sud, na osnovu medicinskog veštačenja ili na drugi pogodan način, ustanovi da izvršilac nije dostigao odgovarajuću mentalnu zrelost i sposobnost razmišljanja. Umesto smrtne, takvim izvršiocima će se izreći neka od kazni iz kategorije Ta'zir, koja odgovara njihovom uzrastu. Mada se izmenama Islamskog krivičnog zakonika ne ukidaju pogubljenja maloletnika u toj zemlji, one predstavljaju novu meru u pravcu ograničavanja smrtnih presuda.
9. Marta 2012. godine, Kina je izmenila svoj Zakon o krivičnom postupku tako što je pojačala procesne odredbe za okrivljene u kapitalnim postupcima i određenije regulisala ulogu advokata u postupku konačnog odlučivanja o presudi.⁴

---

² Pismeni podnesak Bosne i Hercegovine od 28. marta 2012.

³ www.unhcr.org/refworld/docid/4e269a3e2.html (pristupljeno 31. maja 2012).

⁴ “China’s New Criminal Procedure Law: Death Penalty Procedures”, *Dui Hai Human Rights Law Journal*, 3. april 2012. Dostupno na: www.duihuahrjournal.org/2012/04/chinas-new-criminal-procedure-law-death_03.html.

C. Zemlje koje su ratifikovale ili se obavezale da će ratifikovati međunarodne i regionalne instrumente koji predviđaju ukidanje smrtne kazne

10. Marta 2012. godine, Mongolija je postala sedamdesetčetvrta država koju obavezuje Drugi fakultativni protokol uz Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima koji ima za cilj ukidanje smrtne kazne.
11. Avgusta 2011. godine, Narodna skupština Benina usvojila je zakon o ratifikaciji Drugog fakultativnog protokola. Predsednik Benina je 28. februara 2012. godine potpisao dokumente kojima se Protokol ratifikuje.
12. Prilikom nedavnog univerzalnog periodičnog pregleda od strane Saveta za ljudska prava, Nigerija, Nauru, Sijera Leone, Somalija, Surinam, Samoa, Sao Tome i Principe, Tadžikistan, Togo, Tunis i Zimbabve su izrazili nameru da ratifikuju Drugi fakultativni protokol.
13. Tokom 2011. godine, Honduras i Dominikanska Republika su pristupili Protokolu Američke konvencije o ljudskim pravima kojim se ukida smrtna kazna, a Latvija je ratifikovala Šesti protokol uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtne kazne.

D. Zemlje koje su uvele moratorijum na pogubljenja

14. Septembra 2011. godine, Sijera Leone je ustanovila zvanični moratorijum na korišćenje smrtne kazne. Oktobra 2011. godine, Generalni pravni savetnik i Ministar pravde Nigerije saopštio je da je Vlada njegove zemlje uvela zvanični moratorijum na pogubljenja.⁵
15. Januara 2012, predsednik Mongolije objavio je moratorijum na korišćenje smrtne kazne.⁶
16. U Sjedinjenim Američkim Državama, guverner John Kitzhaber je 22. novembra 2011. godine objavio moratorijum na pogubljenja u državi Oregon.

---

⁵ Informacija iz www.amnesty.org/en/annual-report/2012/africa; međutim, u dostupnim službenim glasilima nema potvrde za ovu informaciju.

⁶ V. "UN human rights chief welcomes Mongolia's decision to suspend death penalty". Available from www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=9721&LangID=E.

E. Zemlje koje su ponovo uvele smrtnu kaznu, proširile njenu primenu ili ponovo počele da vrše pogubljenja

17. Neke države su uvele smrtnu kaznu za krivična dela u vezi sa terorizmom. U Nigeriji, Narodna Skupština je usvojila Zakon o terorizmu (prevencija) od 2011. godine, koji predviđa: „kada teroristički akt za posledicu ima nečiju smrt, kazna će biti smrtna kazna“ (odeljak 4, paragraf 2).⁷ Februara 2012. godine, narodna skupština Bangladeša (Jatiya Sangsad) usvojila je Zakon o Antiterorizmu (dopuna) od 2012, koji sadrži odredbu o smrtnoj kazni kao najtežoj kazni.
18. Mada Islamski krivični zakonik Islamske Republike Iran, kao što je rečeno gore u paragrafu 8, sadrži nove mere za ograničavanje osuđivanja dece na smrt, on je zadržao smrtnu kaznu u skoro svim slučajevima u kojima je ona bila predviđena prethodnim zakonikom, a u nekim slučajevima je i proširio njenu primenu.⁸ Novi Krivični zakonik još uvek propisuje smrtnu kaznu za lica optužena za „delovanje protiv nacionalne bezbednosti“, *Moharebeh* (borba protiv Boga), *Mofsid-Fil-Arz* (pokvarenost na zemlji), trgovinu drogom, silovanje, *Quisas* (istovrsna odmazda) i još neka krivična dela iz kategorije *hudud*. U svom izveštaju o toj zemlji (A/HRC/19/82, para. 8), Generalni sekretar je izrazio žaljenje što novi Islamski krivični zakonik nije u potpunosti ukinuo smrtnu kaznu ili ograničio njenu primenu samo na „najteža krivična dela“, kako je to predviđeno članom 6, paragraf 2, Međunarodnog pakta o građanskim i ljudskim pravima.
19. Član 111 kuvajtskog Krivičnog zakonika zabranjuje huljenje na veru i trenutno za to delo predviđa kaznu do godinu dana zatvora i novčanu kaznu. Aprila 2012, nacionalni parlament Kuvajta je izglasao izmenu Krivičnog zakonika, po kojoj je svetogrđe krivično delo kažnjivo smrću. Ovo je učinjeno uprkos tome što je Komitet za ljudska prava prethodno, novembra 2011. godine, pozvao Kuvajt da „izmeni svoje zakone o svetogrđu i srodne zakone ... kako bi obezbedio njihovu punu usaglašenost“ s Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima, koji obavezuje državu Kuvajt (CCPR/C/KWT/CO/S, para. 24).
20. Tokom perioda pokrivenog ovim izveštajem, mandatorne smrtne presude su nastavile da se izriču u pojedinim državama, u koje spadaju Indija, Islamska Republika Iran, Malezija, Pakistan, Singapur, Trinidad i Tobago i Zambija. Ipak, uočeni su i neki pozitivni pomaci. Oktobra 2011. godine, Generalni pravni savetnik Barbadosa je objavio da će ta zemlja ukinuti mandatorno izricanje smrtne kazne, u skladu s odlukom Interameričkog suda za

---

⁷ Dostupno na <http://easylawonline.files.wordpress.com/2011/09/terrorism-done.pdf>.

⁸ Zajedničko saopštenje Međunarodne federacije liga za ljudska prava i Iranske lige za odbranu ljudskih prava od aprila 2012. godine o smrtnoj kazni u Islamskoj Republici Iran.

ljudska prava u predmetu *Boyce protiv Barbadosa*.⁹ Septembra 2011. godine, Visoki sud Indije u Bombaju je proglasio „neustavnim“ odeljak 31A Zakona o narkotičnim drogama i psihotropnim supstancama od 1985. godine, koji je propisivao mandatornu smrtnu kaznu za trgovinu drogom.¹⁰ Takođe u Indiji, Vrhovni sud je 1. februara 2012. godine proglasio neustavnom mandatornu primenu smrtno kazne na osnovu Zakona o oružju od 1959. godine.¹¹

III. Izvršenje smrtno kazne

21. Mada se međunarodna zajednica kao celina kreće u pravcu ukidanja smrtno kazne u zakonu ili u praksi, pojedine države nastavljaju da izvršavaju smrtno kazne. Šta više, kako je to primetio Generalni sekretar u svojim prethodnim izveštajima,¹² teško je doći do ažurnih i tačnih globalnih cifara o izvršenjima smrtnih kazni. Ova teškoća se javlja zbog netransparentnosti mnogih Vlada u pogledu broja i svojstava pogubljenih pojedinaca. Zvanični podaci o izvršenjima smrtnih kazni tokom 2011. godine postoje u samo malom broju zemalja. U nekim državama, podaci o izvršenjima smrtnih kazni se smatraju državnom tajnom. Pored toga, u nekim državama osuđenici na smrt, kao i njihovi branioci i porodice, ne obaveštavaju se o datumu pogubljenja, a tela pogubljenih osuđenika se ne predaju njihovim porodicama.

22. Prema nevladinim organizacijama, krajem 2011. godine bilo je najmanje 18.750 osuđenika na smrt, a tokom te godine u svetu je pogubljeno najmanje 680 lica, ne računajući Kinu. Ne zna se tačan broj pogubljenja u jednom broju zemalja, u koje spadaju Kina, Demokratska Narodna Republika Koreja, Egipat, Islamska Republika Iran i Vijetnam.¹³ U prvoj polovini 2012. godine, pojedinim zemljama su nastavile da izvršavaju smrtno kazne, a broj pogubljenja u njima je možda i porastao. Prema nekim izveštajima, Irak je u prvih 40 dana 2012. godine pogubio 65 ljudi.¹⁴ Maja 2012, iranske vlasti su

⁹ *Boyce v. Barbados*, paragrafi 62–64, 74, 80, Interamerički sud za ljudska prava, 20. novembar 2007; Američka konvencija o ljudskim pravima, član 2.

¹⁰ *Indian Harm Reduction Network v. The Union of India*, in the High Court of Judicature at Bombay in its criminal jurisdiction under article 226 of the Constitution of India, June 2010, para. 57.

¹¹ *State of Punjab v. Dalbir Singh*, section 27(3) of the Arms Act of 1959 (as amended in 1988).

¹² A/HRC/4/78, A/HRC/8/11, A/HRC/12/45, A/HRC/15/19 i A/HRC/18/20.

¹³ *Death Sentences and Executions*, str. 8.

¹⁴ Human Rights Watch, "Iraq: 65 Executions in First 40 Days of 2012", 9. februar 2012. Dostupno na www.hrw.org/news/2012/02/09/iraq-65-executions-first-40-days-2012. V. i "Pillay condemns Iraq's execution of 34 individuals in a single day", dostupno na www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=11774&LangID=E.

potvrdile da je izvršeno 35 smrtnih kazni.¹⁵ Prema Ministarstvu pravde Japana, tri osuđenika su pogubljena 29. marta 2012; to su bila prva pogubljenja od jula 2010.¹⁶

IV. Primena garancija za zaštitu prava lica suočenih sa smrtnom kaznom

23. Standardi čiji je cilj da zaštite prava lica suočenih sa smrtnom kaznom sadržani su u međunarodnom pravu ljudskih prava, a naročito u članu 6 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i članu 37(a) Konvencije o pravima deteta. Pored toga, Ekonomski i socijalni savet je u svojoj rezoluciji 1984/50 ustanovio minimalne međunarodne standarde koji sadrže garancije za zaštitu prava lica suočenih sa smrtnom kaznom. Svojom rezolucijom 1966/15, Ekonomski i socijalni savet je pozvao države članice koje još nisu ukinule smrtnu kaznu da delotvorno primenjuju ove standarde koji garantuju zaštitu prava lica suočenih sa smrtnom kaznom. Komisija za ljudska prava je potvrdila značaj ovih garancija svojom rezolucijom 2005/59, a isto je učinila i Generalna skupština svojim rezolucijama 62/149, 63/168 i 65/206.

A. Ograničavanje primene smrtne kazne na „najteža krivična dela“

24. U skladu sa članom 6, paragraf 2 Pakta o građanskim i političkim pravima, u državama koje nisu ukinule smrtnu kaznu, ona se može izricati samo za „najteža krivična dela“ (A/63/293, para. 2; i za diskusiju o „najtežim krivičnim delima), to jest za umišljajna krivična dela sa smrtnom ili drugom ekstremno teškom posledicom. Primena ovog jemstva u poslednje vreme se uglavnom ticala korišćenja smrtne kazne za krivična dela koja nisu umišljajna i koja nemaju smrtne ili druge ekstremno teške posledice. Posebno, izricanje smrtne kazne za krivična dela u vezi s drogama predstavlja kršenje člana 6, paragraf 2, kao i garancija za zaštitu prava lica suočenih sa smrtnom kaznom.¹⁷

25. Organizacija Harm Reduction International saopštila je da 32 države ili teritorije danas propisuju smrtnu kaznu za krivična dela u vezi sa drogama.¹⁸ Ona je još saopštila da je utvrđeno da su tokom 2011. i početkom 2012. godine stotine ljudi pogubljene zbog krivičnih dela u vezi s drogama. U Islamskoj Republici Iran je 2011. godine stupio na

---

¹⁵ Portparol Visoke predstavnice Ketrin Ešton, izjava o primeni smrtne kazne u Islamskoj Republici Iran, Brisel, 30. maj 2012. Dostupno na www.consilium.europa.eu.

¹⁶ V. Međunarodna komisija protiv smrtne kazne, saopštenje povodom prvih pogubljenja u Japanu posle jula 2010, Ženeva, 29. mart 2012. Dostupno na www.icomdp.org/cms/wp-content/uploads/2012/03/ICDP-Statement-on-Japan-29-March-2012.pdf.

¹⁷ V. završne opservacije Komiteta za ljudska prava: Thailand, CCPR/CO/84/THA, para. 14; završne opservacije: Sudan, CCPR/C/SDN/CO/3, para. 19.V. i rezoluciju Ekonomskog i socijalnog saveta 1984/50; rezoluciju Generalne skupštine 39/118.

¹⁸ Harm Reduction International, dodatni podnesak Kancelariji Visokog komesara za ljudska prava o pitanju smrtne kazne, 28. mart 2012.

snagu nov zakon protiv droga, koji je proširio primenu smrtne kazne na nova krivična dela u vezi s drogama, između ostalog i tako što je proširio listu zabranjenih supstanci. U izjavi za štampu nekoliko specijalnih izvestilaca Saveta za ljudska prava¹⁹ od 22. septembra 2011. godine osuđeno je dalje izvršavanje smrtnih kazni nad licima okrivljenim za krivična dela u vezi s drogama i naglašeno da ona ne spadaju u najteža krivična dela za koje se po međunarodnom pravu može izreći smrtna kazna. Specijalni izvestilac za stanje ljudskih prava u Islamskoj Republici Iran saopštio je da je u Iranu 2011. godine bilo 670 pogubljenja, od čega 81 procenat za krivična dela u vezi s drogama, uključujući i lica za koja se veruje da su u vreme izvršenja krivičnog dela bila mlađa od 18 godina (A/HRC/19/66, paragrafi 20–21).²⁰ U prvih šest nedelja 2012. godine pogubljeno je 51 lice optuženo za krivična dela u vezi s drogama.²¹ U Islamskoj Republici Iran oko 4.000 avganistanskih izbeglica čeka na izvršenje smrtne kazne zbog krivičnih dela u vezi s drogama.²² U Indoneziji, od 87 lica koja čekaju na izvršenje smrtne kazne njih 50 su osuđena za krivična dela u vezi s drogama, ali u toj zemlji nije bilo pogubljenja od 2008. godine.²³ Prema postojećim izveštajima, Singapur je od 1991. godine pogubio 326 lica osuđenih zbog droge, uključujući i dva lica pogubljena 2011. godine.²⁴ U Kini i u Demokratskoj Narodnoj Republici Koreji je za krivična dela u vezi s drogama pogubljen nepoznat broj lica, a u Vijetnamu je 2011. godine na smrt osuđeno 27 lica zbog šverca droge.²⁵ U Tajlandu je 2011. godine izrečeno devet smrtnih presuda za krivična dela u vezi s drogama,²⁶ a početkom 2012. godine u toj zemlji je najmanje 245 lica čekalo na izvršenje smrtne kazne za krivična dela u vezi s drogama.²⁷ U ovom pogledu naročito zabrinjava najavljena izmena vijetnamskog Zakona o drogama, koja bi skratila vreme predviđeno za postupak po pravnim lekovima i ubrzala pogubljenja, s obzirom na broj lica koja čekaju na izvršenje smrtne kazne i broj osuđenih zbog droge među njima.

26. Skoro sve države sveta su pristupile ugovorima²⁸ koji sadrže obaveze država da preduzimaju mere za smanjenje ponude i potražnje kontrolisanih droga putem primene sankcija; da konfiskuju dobit; da pružaju međusobnu pravnu pomoć u istrazi, optuženjima

¹⁹ Specijalni izvestilac za vansudska, sumarna i arbitrarna pogubljenja, Specijalni izvestilac za stanje ljudskih pravva u Islamskoj Republici Iran, Specijalni izvestilac za nezavisnost sudstva i advokature, Specijalni izestilac za mučenje i druge svirepe, nečovečne ili ponižavajuće kazne i postupanja.

²⁰ Tako i u pismenom ažuriranom podnesku organizacije Harm Reduction International, maj 2012; v. i Amnesty International, *Addicted to death: Executions for drugs offences in Iran* (London, 2011).

²¹ Pismeni ažurirani podnesak Harm Reduction International, maj 2012.

²² *Death Sentences and Executions*, str. 36.

²³ V. Anti-Death Penalty Asia Network, *When Justice Fails: Thousands executed in Asia after unfair trials* (London, Amnesty International, 2011), str. 27.

²⁴ "Trending Down: The number of people hanged in Singapore", cifre pripisane Ministarstvu za unutrašnje poslove, *Straits Times*, 29. februar 2012. Dostupno na www.straitstimes.com/STI/STIMEDIA/pdf/20120229/ST_IMAGES_VANEWDEATH.pdf.

²⁵ Le Nga, "Viet Nam: Five Sentenced to Death for Trading Heroin", 30. decembar 2011. Dostupno na www.thanhniennews.com/index/pages/20111230-five-sentenced-to-death-for-trading-heroin.aspx.

²⁶ *Death Sentences and Executions*, str. 27.

²⁷ Podnesak organizacije Harm Reduction International.

²⁸ Konvencija Ujedinjenih nacija protiv nezakonitog prometa droge i psihotropnih supstanci, Konvencija o psihotropnim supstancama i Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala.

i sudskim postupcima; i da preduzimaju druge oblike saradnje i obuke. S obzirom da 32 zemlje ili teritorije propisuju smrtnu kaznu za krivična dela u vezi s drogama, pomoć u okviru saradnje – kao što su tehnička i finansijska pomoć, pomoć u materijalu, razmena obaveštajnih informacija i uzajamna pravna pomoć – mogla bi da olakša otkrivanje navodnih izvršilaca krivični dela u vezi s drogama, koji bi mogli da podležu smrtnoj kazni protivno međunarodnom pravu ljudskih prava. Sve više se uviđa potreba da se međunarodni naponi na primeni prava sistematizuju kako bi se obezbedilo da prekogranična saradnja ne dovede do kazni koje bi bile protivne međunarodnom pravu ljudskih prava.

27. Donatorske države i međunarodne organizacije koje pružaju podršku projektima za kontrolu droga u retencionističkim državama bi trebalo da se staraju da ta podrška ne olakša ili ne legitimizuje primenu smrtno kazne u slučajevima kada to ne bi bilo u saglasnosti s međunarodnim standardima i garancijama. U vezi s ovim, Kancelarija Ujedinjenih nacija za droge i kriminal (UNODC) objavila je u maju 2012. godine tekst u kome objašnjava svoj stav u pogledu promocije i zaštite ljudskih prava u okviru svog delovanja. Skrećući pažnju na primenljive međunarodne standarde, taj tekst naglašava da „ako određena država aktivno nastavlja da primenjuje smrtnu kaznu za krivična dela u vezi s drogama, UNODC sebe dovodi u veoma neugodan položaj u pogledu svojih odgovornosti za poštovanje ljudskih prava ukoliko nastavi da pruža podršku policiji, tužilaštvima i sudovima unutar takvog krivičnog sistema“. Dalje se primećuje da bi „u najmanju ruku, dalje pružanje podrške u takvim okolnostima moglo da se protumači kao legitimizovanje postupaka vlade. Ako se, i pored zahteva za pružanje garancija i političkih intervencija na visokom nivou, nastave pogubljenja za krivična dela u vezi s drogama, UNODC neće imati drugog izbora osim da privremeno zamrzne ili uskrati svoju podršku“.²⁹

28. Naročito zabrinjava i primena smrtno kazne na nenasilne prestupe, kao što su finansijska krivična dela, upražnjavanje verskih obreda, izražavanje mišljenja i seksualni odnosi između punoletnih lica s obostranim pristankom, koji se ne mogu smatrati „najtežim krivičnim delima“ u smislu međunarodnog prava ljudskih prava.³⁰ Na primer, jedan okružni sud u Pakistanu je februara 2012. godine potvrdio smrtnu presudu izrečenu pakistanskom državljaninu s prebivalištem u Sjedinjenim Američkim Državama zbog bogohuljenja u smislu pakistanskog krivičnog prava.

²⁹ UNODC, “UNODC and the Promotion and Protection of Human Rights”, str. 10. Dostupno na www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/UNODC_HR_position_paper.pdf

³⁰ Rezolucija 2005/59 Komisije za ljudska prava o pitanju smrtno kazne pozvala je sve države da obezbede da pojam “najtežeg krivičnog dela” bude ograničen na umišljajna krivična dela sa smrtnim ili drugim naročito teškim posledicama, kao i da se smrtna kazna ne izriče za nenasilne prestupe poput finansijskih krivičnih dela, vršenja verskih obreda, izražavanja mišljenja i seksualnih odnosa između punoletnih lica s obostranim pristankom, kao i da se ne primenjuje kao mandatorna presuda.

29. U Saudijskoj Arabiji, smrtna kazna se primenjuje ne velik broj krivičnih dela koja se ne mogu smatrati “najtežim“ i među kojima su otpadništvo od vere i veštičarenje. Prema postojećim izveštajima, 2011. godine dva lica su pogubljena zbog veštičarenja. Februara 2012. godine, jedan saudijski državljanin je prisilno vraćen iz Malezije u Saudijsku Arabiju odakle je pobjegao zbog pretnji smrću koje su mu upućivane zbog informacija koje je objavio na društvenoj mreži Tviter. Zbog izjava na Tviteru je optužen za otpadništvo od vere, kažnjivo smrću.³¹
30. Prema nekim izveštajima, Vrhovni sud Islamske Republike Iran je 17. januara 2012. potvrdio smrtnu presudu jednom iranskom državljaninu s prebivalištem u Kanadi zbog toga što je „vređao i sknavio Islam“. ³² Komisija za amnestiju i pomilovanja Islamske Republike Iran je 28. februara 2012. odbacila molbu za pomilovanje profesora persijske književnosti na univerzitetu Pajam-e Nur, osuđenog na smrt za krivično delo *Moharebeh* (borba protiv Boga) zbog navodnih veza s jednom zabranjenom opozicionom grupom.³³

B. Jemstva za pravično suđenje

31. Smrtna kazna se može izvršiti samo na osnovu pravnosnažne presude nadležnog suda, donete u postupku koji pruža sva moguća jemstva za pravično suđenje, u najmanju ruku jednaka onima koja su sadržana u članu 14 Pakta o građanskim i političkim pravima, uključujući i pravo svakog lica okrivljenog ili optuženog za krivično delo za koje se može izreći smrtna kazna na adekvatnu pravnu pomoć u svim fazama postupka.
32. Tokom perioda obuhvaćenog ovim izveštajem, organi ugovora o ljudskim pravima nastavili su da se, u dijalogu s državama potpisnicama prilikom razmatranja njihovih periodičnih izveštaja, bave pitanjima standarda pravičnog suđenja u vezi sa smrtnom kaznom. Na primer, uzimajući k znanju de facto moratorijum na smrtnu kaznu u Etiopiji, Komitet za ljudska prava je izrazio zabrinutost zbog toga što etiopijski sudovi i dalje izriču smrtnu kaznu za krivična dela koja bi mogla imati političku dimenziju, kao i u postupcima vođenim in absentia bez adekvatnih pravnih garancija u smislu članova 6 i 14 Pakta o građanskim i političkim pravima (CCPR/C/ETH/CO/1, para. 19). U pogledu situacije u Belorusiji, Komitet protiv torture je izrazio duboku zabrinutost zbog izveštaja da neki osuđenici na smrtnu kaznu nisu dobili osnovne pravne garancije (CAT/C/BLR/CO/1, para. 27). U svetlu daljeg postojanja smrtnu kaznu u Sen Vinsentu i

³¹ Amnesty International, “Death penalty fear for Tweeter facing forcible return to Saudi Arabia from Malaysia”, 10. februar 2012. Dostupno na www.amnesty.org/en/for-media/press-releases/death-penalty-fear-tweeter-facing-forcible-return-saudi-arabia-malaysia-201.

³² Amnesty International, “Web programmer at risk of execution in Iran”, 17. februar 2012. Dostupno na www.amnesty.org.

³³ Amnesty International, “Clemency denied for Iranian man on death row”, 23. mart 2012. Dostupno na www.amnesty.org.

Grenadinima, Komitet za ljudska prava je preporučio da država članica treba svim licima optuženim za kapitalne prestupe da obezbedi strogo poštovanje svih zahteva iz člana 6, kao i pomoć pravnog savetnika, ako treba, putem pravne pomoći, odmah posle lišenja slobode i tokom svih idućih faza postupka, što važi za sva lica optužena za teška krivična dela, a naročito kada se radi o krivičnim delima za koja je predviđena smrtna kazna (CCPR/C/VCT/CO/2, para. 6).

33. Visoka komesarka Ujedinjenih nacija za ljudska prava izrazila je zabrinutost zbog odsustva pravičnog suđenja u jednom broju država. Na primer, u januaru 2012. Visoka komesarka je izrazila zabrinutost zbog izveštaja prema kojima su 19. januara u Iraku pogubljena 34 lica, uključujući dve žene, na osnovu presuda donetih za razna krivična dela. Ona je izrazila naročitu zabrinutost zbog „odsustva transparentnosti u sudskom postupku, proceduralnih propusta i pravičnosti suđenja, kao i zbog vrlo velikog broja krivičnih dela za koja se u Iraku može izreći smrtna kazna“.³⁴ Aprila 2012, Kancelarija Visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava (OHCHR) izrazila je ozbiljnu zabrinutost zbog toga što de facto vlasti u Gazi, na Okupiranoj palestinskoj teritoriji, i dalje izriču smrtne presude i vrše pogubljenja, posebno zato što su mnoge smrtne presude doneli vojni sudovi protiv civila, a korišćenje vojnih sudova za suđenje civilima u Gazi ozbiljno ugrožava jemstva pravičnog postupka.³⁵
34. Zvaničnici Sjedinjenih Američkih Država su u aprilu 2012. godine najavili da Halidu Šeiku Muhamedu i četvorici saoptuženih prethodi smrtna kazna zbog njihove navodne uloge u planiranju napada od Devetog septembra. Američka unija za građanske slobode je izjavila da odluka Savezne vlade Sjedinjenih Država da smrtne kazne za velik broj optuženih za terorizam traži pred vojnim komisijama u Zalivu Gvantanamo umesto pred saveznim sudovima predstavlja razlog za zabrinutost u svetlu međunarodnog prava.³⁶
35. Kasacioni sud Bahreina, svojom odlukom od 9. januara 2012, ukinuo je smrtne presude osuđenima za navodna ubistva tokom demonstracija u februaru i martu 2011. godine. Prema postojećim izveštajima, te presude su donete posle krajnje nepravičnih suđenja pred jednim vojnim sudom – Nacionalnim sudom za bezbednost – koji je ustanovljen kada je uvedeno vanredno stanje.³⁷
36. Azijska mreža protiv smrtne kazne je saopštila da je u mnogim azijskim zemljama, posebno u slučajevima u kojima se može izreći smrtna kazna, pravo na pravično suđenje

³⁴ “Pillay condemns Iraq’s execution of 34 individuals in a single day”.

³⁵ “Press briefing notes on Gaza and Belarus”, 20 April 2012. Dostupno na www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=12071&LangID=E.

³⁶ V. Devon Chaffee, “Report from Guantánamo Hearings: When Due Process is a Matter of Life and Death”, 19 January 2012. Dostupno na www.aclu.org/blog/national-security/report-guantanamo-hearings-when-due-process-matter-life-and-death.

³⁷ Izveštaj Nezavisne istražne komisije za Bahrein, para. 985. Dostupno na www.bici.org.bh/BICIREportEN.pdf.

ugroženo zbog zakona koji optuženima uskraćuju procesna prava. Čak i u zemljama gde u načelu postoje jemstva procesnih prava i gde su ona propisana posebnim zakonima, ta jemstva se u praksi često ne primenjuju.³⁸ Međunarodna komisija protiv smrtne kazne je izrazila zabrinutost zbog smrtnih presuda koje su izrečene protivno međunarodnim standardima ljudskih prava u Belorusiji, Islamskoj Republici Iran, Japanu i Sjedinjenim Američkim Državama.³⁹

C. Dostupnost konzularne pomoći za strane državljane

37. Dostupnost konzularne pomoći za strane državljane predstavlja važan činilac zaštite prava lica suočenih sa smrtnom kaznom. Sve države treba da preduzmu sve moguće mere da bi obezbedile recipročno poštovanje ovoga jemstva, u skladu s odgovarajućim odredbama Bečke konvencije o konzularnim odnosima koje se tiču prava na konzularnu pomoć.
38. Tokom 2011. godine, u Saudijskoj Arabiji je pogubljeno najmanje 79 lica. Mnogi od njih su bili gastarbajteri,⁴⁰ kojima je bila uskraćena zaštita u smislu Bečke konvencije i koji su bili osuđeni na smrt nasuprot standardima pravičnog suđenja. Nekolike organizacije za ljudska prava i za imigrante saopštile su da podatak da Generalni konzulat Indonezije nije bio obavešten da je jednoj indonežanskoj radnici 18. juna 2011. odsečena glava i da ona tokom suđenja nije imala branioca.⁴¹ Predsednik Indonezije je u julu 2011. formirao radnu grupu za zaštitu indonežanskih radnika u inostranstvu kojima preti smrtna kazna.
39. Amnesty Internešnal je saopštila da se u Kini i dalje izriču smrtne kazne stranim državljanima.⁴² Jedan Pakistanac je pogubljen smrtonosnom injekcijom 21. septembra 2011, pošto je Vrhovni narodni sud u Pekingu potvrdio smrtnu presudu koja mu je izrečena zbog trgovine drogom. Prema postojećim izveštajima, on nije dobio odgovarajuću konzularnu pomoć tokom suđenja i boravka u pritvoru.
40. U julu 2012. godine, država Teksas u Sjedinjenim Američkim Državama pogubila je Humberta Garsiju Leala, meksičkog državljanina, uprkos presudi Međunarodnog suda pravde iz 2005. godine, kojom je utvrđeno da su Sjedinjene Američke Države prekršile član 36 Bečke konvencije o konzularnim odnosima kada su osudile na smrt 51 meksičkog državljanina, među kojima je bio i Humberto Garsija Leal. Međunarodni sud pravde naredio je Sjedinjenim Državama da sudskim putem „provere i preispitaju“ te presude i kazne i da utvrde da li su ta lica izvedena na sud i osuđena a da im nije omogućen pristup

³⁸ V. Anti-Death Penalty Asia Network, *When Justice Fails*.

³⁹ Te izjave su dostupne na www.icomdp.org/statements.

⁴⁰ Konferencije za štampu OHCHR, oktobar 2011. i januar 2012.

⁴¹ Zajednički pismeni podnesak organizacija KONTRAS i Migrant CARE, mart 2012.

⁴² *Death Sentences and Executions*, str. 20.

konzularnoj pomoći.⁴³ I Interamerička komisija za ljudska prava je osudila sudsko pogubljenje Humberta Garsije Leala u Sjedinjenim Državama, koje je izvršeno uprkos privremenoj meri određenoj u njegovu korist i uprkos preporukama Komisije za izveštaj o meritumu slučaja Humberto.⁴⁴

41. Interameričkoj komisiji za ljudska prava je 2. novembra 2011. godine podneta tužba protiv Sjedinjenih Država u korist Ivana Teleguza, koji je čekao na izvršenje smrtne kazne u državi Virđžinija. U tužbi se tvrdilo da g. Teleguz nije imao delotvornu i adekvatnu odbranu, da njegova procesna prava nisu poštovana i da je on lišen slobode, suđen i osuđen na smrt a da nije bio obavešten o svom pravu da stupi u dodir s konzularnim predstavnicima Ukrajine, kako to predviđa Bečka konvencija o konzularnim odnosima. Interamerička komisija je 22. decembra 2011. godine obavestila Sjedinjene Države da je u korist tužioca određena privremena mera, uz zahtev da se pogubljenje odloži dok Komisija ne odluči o tužbi u meritumu.⁴⁵

D. Pomilovanje ili zamena kazne

42. Amensti Internešnal je zabeležila slučajeve pomilovanja ili zamene kazne u 33 države.⁴⁶ Moglo bi se reći da takav razvoj događaja nagoveštava da sve veći broj država prihvata da u nekim slučajevima smrtne presude i pogubljenja nisu primerene navodno izvršenim krivičnim delima ili da sudski postupci koji su doveli do takvih presuda nisu bili u skladu s međunarodnim standardima, kao i da te države neizvršenjem pogubljenja žele da učine korak prema zaštiti prava na život u skladu s nacionalnim pravom i svojim obavezama po međunarodnom pravu.
43. Povodom pedesetogodišnjice nezavisnosti, aprila 2011. godine, Vlada Sijera Leonea je pomilovala najmanje četiri lica osuđena na smrt, uključujući i jednu ženu, a sve druge smrtne presude, izuzev jedne, je zamenila kaznom doživotnog zatvora.⁴⁷ Predsednik Sijera Leonea je 21. aprila 2011. godine zamenio sve smrtne presude doživotnim zatvorom i pomilovao tri osuđenika na smrt (A/HRC/18/10, para. 29). U Mjanmaru su Predsednikovom naredbom od 2. januara 2012. godine 33 smrtne kazne zamenjene kaznama doživotnog zatvora. Kralj Maroka Muhamed je u aprilu 2012. godine zamenio

⁴³ *Avena i drugi meksički državljani (Meksiko protiv Sjedinjenih Američkih Država)*, Presuda, I.C.J. Reports 2004, str. 12.

⁴⁴ Inter-American Commission on Human Rights, "IACHR Condemns Execution of Humberto Leal García in the United States", 8. jul 2011. Dostupno na www.cidh.oas.org/Comunicados/English/2011/67-11eng.htm.

⁴⁵ Interamerička komisija za ljudska prava, izveštaj br. 16/12 o tužbi P-1528-11, Dopuštenost, *Ivan Teleguz protiv Sjedinjenih Američkih Država*, 20. mart 2012.

⁴⁶ *Death Sentences and Executions*, str. 6.

⁴⁷ *Ibid.*, str. 50.

pet smrtnih kazni kaznama zatvora.⁴⁸ U Tunisu je 14. februara 2012. godine objavljena predsednička amnestija, zahvaljujući kojoj su 122 smrtne presude zamenjene kaznama doživotnog zatvora (A/HRC/WG.6/13/TUN/1, para. 63).

44. U nekim slučajevima, sudske ili izvršne vlasti su pomilovale ili zamenile kazne deci koja nisu bila napunila 18 godina u vreme izvršenja krivičnog dela. Na primer, Ustavni sud Sudana je 2. aprila 2012. doneo odluku da poništi smrtnu kaznu izrečenu jednom licu mlađem od 18 godina u državi Crveno More. Posle dugotrajnog zalaganja Dečjeg fonda Ujedinjenih nacija (UNICEF), OHCHR-a i drugih međunarodnih organizacija i posle pružanja psihosocijalne i pravne pomoći, Apelacioni sud u Mauritaniji je u decembru 2011. godine zamenio smrtne presude izrečene trojici maloletnika kaznama od 12 godina zatvora, što je po nacionalnom zakonu maksimalna kazna za maloletnike.

E. Načini pogubljenja

45. Rezolucijom 1996/15, paragraf 7, Ekonomski i socijalni savet pozvao je države da delotvorno primenjuju Standardna minimalna pravila za postupanje prema zatvorenicima, da bi se tako patnje zatvorenika osuđenih na smrt svele na najmanju meru i da bi se izbeglo povećanje tih patnji.

46. Tokom perioda obuhvaćenog ovim izveštajem, pogubljenja su vršena javno u Islamskoj Republici Iran, Demokratskoj Narodnoj Republici Koreji, Saudijskoj Arabiji i Somaliji.⁴⁹ Za razliku od prethodnih godina, u ovom periodu nije zabeleženo nijedno pogubljenje kamenovanjem. U Islamskoj Republici Iran, novi Islamski krivični zakonik, usvojen u parlamentu januara 2012, ne predviđa izvršenje smrtne kazne kamenovanjem. U svom izveštaju o stanju ljudskih prava u Islamskoj Republici Iran, Generalni sekretar je pohvalio to što su iz Zakonika izostavljeni kazna kamenovanjem i pojedinosti o načinu njenog izvršenja (A/HRC/18/82, para. 8).

V. Primena smrtne kazne prema deci, licima s mentalnim ili intelektualnim nedostacima i drugim ranjivim grupama

A. Deca

---

⁴⁸ *Death Sentences and Executions*, str. 41–42; v. i podnesak Advokata za ljudska prava, u saradnji sa Svetskom koalicijom protiv smrtne kazne, Komitetu protiv torture. Dostupno na <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/cats47.htm>.

⁴⁹ *Death Sentences and Executions*, str. 8.

47. Član 37(a) Konvencije o pravima deteta, koja je na snazi u 193 države, potvrđuje međunarodno prihvaćeni standard,⁵⁰ po kome se smrtna kazna ne može izreći za krivično delo izvršeno u vreme kada izvršilac nije bio napunio 18 godina života, i naglašava da takvim licima „ne treba izricati kaznu doživotnog zatvora bez mogućnosti pomilovanja“.
48. Savet za ljudska prava je 23. marta 2012. godine usvojio rezoluciju 19/37 o pravima deteta. Ta rezolucija sadrži jemstva u pogledu prava maloletnih prestupnika da ne budu osuđeni na smrt i da ne borave u ćelijama za osuđene na smrt; oborivu pretpostavku maloletstva u korist maloletnih prestupnika; pravo dece osuđene na smrt da ostvare kontakt s roditeljima i da budu informisani o stanju roditelja.
49. Uprkos jasne zabrane u međunarodnom pravu ljudskih prava, pojedine države i dalje primenjuju smrtnu kaznu na lica mlađa od 18 godina u vreme izvršenja krivičnog dela. Zbog nedostatka dostupnih informacija i zbog manjkavosti u kapacitetima za monitoring od strane raznih aktera, ne postoje potpuni podaci o stvarnom broju pogubljene dece, dece osuđene na smrt i dece kojima pretila ozbiljna opasnost da budu osuđena na smrt. Ipak, prema postojećim izveštajima u periodu obuhvaćenom ovim izveštajem je bilo pogubljenja dece u Islamskoj Republici Iran, Saudijskoj Arabiji i Jemenu. Jedan dečak, star 17 godina u trenutku pogubljenja, javno je obešen 21. septembra 2011. u Islamskoj Republici Iran. To je bilo treće zvanično potvrđeno pogubljenje maloletnog prestupnika, s obzirom da su u aprilu 2011. dva maloletnika pogubljena u južnoj luci Bandar Abbas. U Saudijskoj Arabiji je 10. oktobra 2011. pogubljen Bandar bin Juza bin Rumajt al-Luhaibi. U izveštaju Ministarstva unutrašnjih poslova on je opisan kao „maloletnik“, ali nema podataka o njegovoj starosti u vreme izvršenja krivičnog dela i u vreme pogubljenja. Januara 2012. godine, Glavni pravni savetnik Jemena je odbacio konačne žalbe protiv smrtnih presuda izrečenih Fuadu Ahmedu Ali Abduli i Muhamedu Tahiru Tabetu Samumu, iako su obojica verovatno bili mlađi od 18 godina kada su navodno izvršili krivična dela za koja su osuđeni, 1999. odnosno 2004. godine. Fuad Ahmed Ali Abdula je pogubljen januara 2012.
50. U pojedinim državama se maloletnici i dalje osuđuju na smrt. U Sudanu su dva maloletnika mlađa od 18 godina u vreme navodnog izvršenja krivičnog dela osuđena na smrt po osnovu Zakona o terorizmu od 2005. godine i Sudanskog krivičnog zakona, a Specijalni krivični sud u Severnom Darfuru je 29. novembra 2011. potvrdio te presude. U novembru 2011. godine, Vrhovni sud Islamske Republike Iran je potvrdio smrtnu kaznu za dečaka koji je imao samo 16 godina u vreme kada je navodno izvršio ubistvo i razbojništvo.

---

⁵⁰ V. npr. član 6, paragraf 5 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.

51. Specijalna predstavnica Generalnog sekretara za nasilje prema deci u svom radu se zalaže za primenu preporuka iz studije Ujedinjenih nacija o nasilju prema deci, koja poziva države da obezbede da niko ko je mlađi od 18 godina u vreme izvršenja krivičnog dela ne bude osuđen na smrt, da odmah otkažu pogubljenja svih lica osuđenih na smrt za krivična dela izvršena pre nego što su napunila 18 godina, i da daju najviši prioritet ukidanju smrtne kazne (A/61/299, para. 97). Specijalna predstavnica je preduzela globalnu anketu napretka u ovoj oblasti da bi procenila u kojoj meri se poštuju preporuke iz studije o nasilju prema deci; anketa je sadržala pitanja o primeni smrtne kazne za krivična dela čiji su izvršioци u vreme izvršenja bili mlađi od 18 godina. Informacije prikupljene od država i drugih partnera potvrđuju da je velika većina država ukinula smrtnu kaznu i kaznu doživotnog zatvora, kao i druge oblike nečovečnih presuda i kazni za decu.
52. U protekloj godini, Specijalna predstavnica je nastavila da podržava kampanju, preduzetu u saradnji s Mrežom za informacije o pravima deteta, da se okončaju sve nečovečne presude deci, uključujući smrtnu kaznu. Zahvaljujući njenim nastojanjima, mnoge države su stavile naglasak na usvajanje nacionalnih zakona kojima se zabranjuju svi oblici nasilja prema deci, uključujući smrtnu kaznu, kao i na implementaciju međunarodnih standarda ljudskih prava u svojim pravnim sistemima, uz davanje prioriteta ukidanju smrtne kazne i odlaganje izvršenja smrtnih kazni izrečenih za krivična dela čiji izvršioци su u vreme izvršenja bili mlađi od 18 godina. Specijalna predstavnica će, u saradnji sa svojim partnerima, nastaviti sa naporima da na globalnom, regionalnom i nacionalnom nivou traži univerzalno ukidanje smrtne kazne i da zaštiti od nečovečnih presuda i svih drugih oblika nasilja sva lica mlađa od 18 godina u vreme izvršenja krivičnog dela.
53. Komitet za prava deteta je posvetio svoj dan, 30. septembar 2011. godine, opštoj diskusiji na temu „Deca čiji su roditelji lišeni slobode“, pokušavajući da istraži i da podigne nivo svesti o problemima prava dece čiji su roditelji lišeni slobode. Glavne teme u diskusiji bile su posledice po decu krivičnog postupka koji se vodi protiv njihovih roditelja, u svim njegovim fazama, uključujući i odnos deteta prema roditelju protiv koga se vodi postupak u kome se može izreći smrtna kazna. Nekolike organizacije civilnog društva i organizacije za ljudska prava su podnele referate o ovim temama.⁵¹

B. Lica s mentalnim ili intelektualnim nedostacima

54. U skladu s rezolucijom Ekonomskog i socijalnog saveta 1984/64, paragraf 1(d), države su pozvane da ukinu smrtnu kaznu „za lica koja pate od mentalne zaostalosti ili krajnje ograničenih mentalnih sposobnosti, kako u fazi izricanja tako i u fazi izvršenja presude“. Komisija za ljudska prava je ovo ponovila u svojoj rezoluciji 2005/59.

---

⁵¹ Dostupno na http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/discussion2011_submissions.htm.

55. Organizacije za ljudska prava su izvestile da Sjedinjene Države nastavljaju sa pogubljenjima lica koja su ozbiljno mentalno bolesna, uprkos jednoj dalekosežnoj odluci nacionalnog suda po kojoj je izvršenje smrtne kazne nad „mentalno zaostalim“ osuđenicima protivno Osmom amandmanu.⁵² Na primer, u Misisipiju je februara 2012. pogubljen Edwin Turner. On je bio otpušten iz duševne bolnice samo nekoliko nedelja pre ubistva za koje je osuđen. Uprkos ustavnoj zabrani, Sjedinjene Države su nastavile s pogubljenjima intelektualno oštećenih lica u periodu obuhvaćenom ovim izveštajem. Februara 2012. godine, u Arizoni je pogubljen Robert Moorman, uprkos tome što je imao dijagnozu mentalne zaostalosti i što je kao dete pohađao specijalnu nastavu. On je prvi put primljen u mentalnu bolnicu kada je imao 13 godina. Vrhovni sud Sjedinjenih Država je nedavno odobrio preispitivanje presuda u dva slučaja koji se tiču ovog problema.⁵³ Interamerička komisija za ljudska prava upravo razmatra dve pritužbe protiv Sjedinjenih Država zbog izricanja smrtne kazne licima s mentalnim ili intelektualnim nedostacima.⁵⁴

C. Diskriminacija pri izricanju smrtne kazne

56. Diskriminacija i dalje ima negativne posledice po privatni i javni život, uključujući oblast krivičnog pravosuđa. Konkretno, zabeleženi su slučajevi u kojima je pripadnost pojedinaca manjinskoj grupi predstavljala značajan činilac kod donošenja odluka koje su dovele do njihovog osuđivanja na smrt i pogubljenja. U Islamskoj Republici Iran, na meti su navodno bili pripadnici manjinskih zajednica Ahvazi Arapa, Baluča i Kurda, kojima su izricane smrtne kazne (A/HRC/19/66, para. 62–66). Specijalni izvestilac za vansudska, sumarna ili arbitrarna pogubljenja je u maju 2011. godine skrenuo pažnju iranskih vlasti na dva pripadnika kurdske manjine kojima je pretilo skoro pogubljenje. Obojica su bili optuženi za *Moharebeh* (borba protiv Boga), Vrhovni sud je 2011. godine po drugi put potvrdio presude koje su im izrečene i njihovi dosijeji su bili upućeni nadležnima za izvršenje presude. U decembru 2011. godine javljeno je da je smrtna kazna izrečena jednoj drugoj kurdskoj aktivistkinji zamenjena kaznom doživotnog zatvora. Ona je bila osuđena na smrt pod optužbom za *Mohareheb* zbog svog navodnog članstva u jednoj opozicionoj grupi, koja je u Iranu bila definisana kao teroristička grupa (A/HRC/19/82, para. 63). U martu 2012. godine, Amnesty Internešnal je izvestila da petorici pripadnika iranske manjine Ahvazi Arapa neposredno pretilo javno pogubljenje, s obzirom da je Vrhovni sud potvrdio smrtne presude koje su im izrečene.⁵⁵

⁵² *Atkins v. Virginia*, United States Supreme Court, 2002.

⁵³ *Ryan v. Gonzales*, United States Supreme Court, 19 March 2012; *Tibbals v. Carter*, United States Supreme Court, 19 March 2012).

⁵⁴ Interamerička komisija za ljudska prava, izveštaji br. 63/12 dopuštenost tužbe 1762-11, *Virgilio Maldonado Rodríguez protiv Sjedinjenih Država*, 29. mart 2012; br. 132/11 dopuštenost tužbe br. 194-04, *Gregory Thompson protiv Sjedinjenih Država*, 19. oktobar 2011. Dostupno na www.oas.org/en/iachr/decisions/admissibilities.asp.

⁵⁵ Amnesty International, “Five Arab men at imminent risk of execution”. Dostupno na http://ua.amnesty.ch/urgent-actions/2012/03/077-12?ua_language=en.

57. Komitet za ljudska prava izrazio je zabrinutost zbog diskriminacije protiv pripadnika hrišćanske manjine u Islamskoj Republici Iran, uključujući lišenja slobode na osnovu optužbi za prozelitizam i zabranu obavljanja hrišćanskih obreda na farsij jeziku. Komitet je takođe sa zabrinutošću primetio da su pojedinci koji su prešli iz islamske u drugu veru hapšeni, kao i da je član 225 Krivičnog zakonika služio da izricanje smrtne kazne muškarcima osuđenim za otpadništvo od vere postane obavezno (v. CCPR/C/IRN/CO/3).
58. Visoki komesar za ljudska prava je saopštio da u najmanje pet zemalja smrtna kazna može da se izrekne pripadnicima seksualnih manjina, naročito onima koji su osuđeni za homoseksualne odnose između punoletnih lica s obostranim pristankom (A/HRC/19/41, para. 45). U novembru 2011. godine, Komitet za ljudska prava je izrazio zabrinutost zbog toga što su pripadnici lezbijске, gej, biseksualne i transpolne zajednice u Islamskoj Republici Iran izloženi šikaniranju, svirepim kaznama, pa čak i smrtnoj kazni (CCPR/C/IRN/CO/3). Novi Islamski krivični zakonik te zemlje, usvojen u januaru 2012. godine, propisuje smrtnu kaznu za sodomiju (čl. 235) i za nemuslimanskog učesnika u istopolnom odnosu bez penetracije (čl. 233). Februara 2012. godine, u Liberiji je navodno predložena izmena odeljka 2.3 Zakona o porodičnim odnosima, kojom bi se zabranili odnosi između lica istog pola i kojom bi se za taj prestup uvele kazne od jedne godine zatvora do smrtne kazne.
59. U Sjedinjenim Državama, Zakon o rasnoj pravdi države Nova Karolina od 2009. godine po prvi put omogućuje optuženima u kapitalnim procesima da koriste statističke podatke kako bi dokazali postojanje sistematske pristrasnosti u izricanju smrtne kazne. Ukoliko optuženo lice dokaže da je rasna pripadnost bila značajan činilac u donošenju odluke da se traži ili izrekne smrtna kazna u vreme kada je tom licu suđeno, sud je obavezan da smrtnu kaznu zameni kaznom doživotnog zatvora. U aprilu 2012. godine, jedan sudija u Novoj Karolini je našao statističke dokaze za rasnu pristrasnost u jednom slučaju, pa je Markusu Robinsonu smrtnu kaznu zamenio kaznom doživotnog zatvora. Sud je zaključio da je „rasna pripadnost bila materijalno, praktično i statistički značajan činilac“ kod odluke da se traži izuzeće kandidata prilikom izbora porote, kao i „kod odluka tužilaca“ u raznim fazama suđenja g. Robinsonu od 1990. do 2010. godine.⁵⁶

VI. Zaključci i preporuke

- 60. Razvoj prakse država u pogledu smrtne kazne jasno pokazuje rastući trend u pravcu abolicije. U proteklih nekoliko decenija, promenjen je odnos između zemalja tako da su države sa smrtnom kaznom, koje su nekada predstavljale veliku većinu,**

⁵⁶ *State v. Robinson*, Order granting motion for appropriate relief, in the General Court of Justice, Superior Court Division, 20 April 2012.

sada u manjini. Šta više, može se istaći da države koje su ukinule smrtnu kaznu ili se kreću prema njenim ukidanju potiču iz različitih pravnih sistema, tradicija, kultura i religijskog nasleđa.

61. Nastavlja se i razvoj međunarodnih pravnih standarda i sudske prakse u pogledu smrtne kazne. Međunarodni i regionalni instrumenti ljudskih prava strogo ograničavaju primenu smrtne kazne ili teže njenom ukidanju. Mada član 6 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima dozvoljava primenu smrtne kazne pod određenim okolnostima, on isto tako propisuje da se „nijedna odredba ovog člana se ne može uzeti kao razlog za odlaganje ili sprečavanje ukidanja smrtne kazne od strane države članice ovog pakta“ (para. 6). Drugi fakultativni protokol uz Pakt koji ima za cilj ukidanje smrtne kazne usvojen je 1989. godine. U kontekstu međunarodnog krivičnog prava, svi statuti međunarodnih i hibridnih krivičnih sudova koje su osnovale ili podržale Ujedinjene nacije za bivšu Jugoslaviju, Ruandu, Sijera Leone, Kambodžu i Liban isključuju smrtnu kaznu kao moguću kaznu za krivična dela za koja sude. Slično tome, prema Rimskom statutu Međunarodnog krivičnog suda, taj sud ne može da izrekne smrtnu kaznu, što se često uzima kao dokaz da postoji trend ka univerzalnom ukidanju smrtne kazne.
62. Ipak, neke države još uvek zadržavaju smrtnu kaznu u zakonu. Jedan manji broj država je i dalje izriče, a svake godine bude pogubljeno nekoliko hiljada ljudi. U nekim slučajevima, žrtve pogubljenja su deca mlađa od 18 godina u vreme izvršenja krivičnog dela ili pojedinci koji pripadaju ranjivim grupama, uključujući rasne, nacionalne, verske, etničke i seksualne manjine.
63. Za države koje zadržavaju smrtnu kaznu, standardi koji jamče prava lica suočenih sa smrtnom kaznom su od ključnog značaja da bi mogle da izvršavaju kazne na način koji je u skladu s njihovim međunarodnim obavezama.